

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТРАКТОРНОГО ПАРКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.С. Ніценко, асистент

Одеський державний аграрний університет

Розглянуто розвиток і сучасне становище виробництва тракторів українськими тракторобудівними підприємствами, проаналізовано закупівлю тракторів у Одеському регіоні за останні вісім років.

Рассмотрено развитие и современное положение производства тракторов украинскими тракторостроительными предприятиями, проанализирована закупка тракторов в Одесском регионе за последние восемь лет.

Вступ. В Україні є необхідний промисловий потенціал для того, щоб забезпечити село сучасними високонадійними тракторами і технологічними машинами різного призначення. При Радянському Союзі промислові підприємства України були інтегровані в загальносоюзну промислову систему, яка повністю забезпечувала у необхідній кількості майже усі колишні республіки тракторами окремих типів, бурякозбиральними комбайнами, сівалками та інше.

Харків у 30-ті роки ХХ ст. являв собою центр сільгоспмашинобудування України. Його виробничою основою були заводи-велети “Харківський тракторний завод” (ХТЗ), “Серп і Молот”, наукові установи та навчальні заклади (ХПІ та ХІМЕСГ, УкрНДІСГОМ, ДІПРОТракторосільгоспмаш). У повоєнні роки ця галузь набула в Харкові подальшого розвитку. На ХТЗ було освоєно виробництво трактора ДТ-54 з дизельним двигуном; на заводі “Серп і Молот” замість карбюраторних двигунів для комбайнів — сімейство дизельних двигунів СМД; на Харківському заводі тракторних самохідних шасі — тракторні самохідні шасі.

У 70-тих роках було освоєно виробництво трактора Т-150, а для забезпечення його двигунами СМД-60, розробленими ДСКБ заводу “Серп і Молот”, побудовано новий завод — Харківський завод тракторних двигунів (ХЗТД).

Таким чином, в Харкові, починаючи з 1970-х років існують чотири заводи сільгоспмашинобудування, три з яких — заводи-велети з десятками тисяч працівників.

Крім цих підприємств, розташованих у Харкові, з виробництвом СМД пов'язані заводи в обласних містах: Чугуївський паливної апаратури, Куп'янський чавуноливарний, а з виробництвом Т-150 — Лозівський ковальсько-механічний.

У роботі підприємств галузі тільки в Харкові брали участь до 100 тис. чоловік, що разом з членами сімей становило до півмільйона чоловік з півтора мільйонного Харкова. Отже, для Харкова і області робота підприємств цієї галузі — це вагома частина їх життя.

Постановка проблеми. В минулому, за адміністративно-планової системи, всі підприємства виготовляли та відправляли згідно з планами та нарядами тисячі тракторів з двигунами СМД на них, тисячі двигунів СМД для комбайнів до Ростову, Тернополя та ін. У той час завжди існував дефіцит техніки.

Проте в 90-х роках з переходом держав СНД, і тому числі України, на ринкові відносини, за якими ефективність роботи підприємства стала залежати не від обсягу вироблених за планом машин, а їх реалізації, підприємства галузі залихоманило. Реалізація почала різко зменшуватись, внаслідок чого намітився спад. Дійшло до того, що у 2002 р. було виготовлено всього 1702 трактори, з яких лише 257 реалізовано господарствам України [1], а у 2003 р. виготовлено 1200 тракторів з них 672 реалізовано господарствам України [2]. Це вже не масштаби велетня, а масштаби майстерні-цеху, бо підприємство-початківець ТОВ “Укравтозапчастини” виробило і реалізувало в 2003 р. господарствам України близько тисячі машин МТЗ-80/82.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвинена система тракторного і машинобудівного комплексу в різних країнах світу (США, Франція, Німеччина тощо) є важливою складовою народногосподарської системи. Міжнародний досвід розробки і впровадження нових типів тракторів 4-го і 5-го класу засвідчив, що моделі тракторів, які випускаються на території України, конкуру-

вати з іноземними ні за якісними, ні за кількісними характеристиками не можуть. Багато провідних вчених займаються питаннями різних аспектів — це Кюрчев В., Панченко А., Надикто В., [2] Черепухін В., Обдула С. [3] та інші. Особливу увагу при цьому приділяють покращенню роботи машинно-тракторного агрегату.

Обговорення проблеми. Україна повинна перейти на випуск своєї сільськогосподарської техніки, яка буде відповідати вимогам, що ставляться до неї, тобто стане високонадійною, менш енергоємною та інше. Але, щоб ці заходи довести до їх логічного кінця потрібно виконати дуже великий об'єм роботи і вкласти немалі кошти, але вони будуть використані на розбудову і розвиток національного конкурентоспроможного на світовому ринку сільськогосподарського машинобудівного комплексу. Тим паче, що для цього є сприятливі умови — колишні заводи (союзного значення) на території України (Харківський тракторний завод, Харківський завод тракторних двигунів, Лозівський ковальсько-механічний завод, Південний машинобудівний завод тощо), висококваліфіковані конструкторські, наукові та інженерно-технічні кадри, розвинена металургійна та хімічна галузі промисловості.

Безсумнівно, якщо Україна піде за таким шляхом, то через 10-15 років це дасть реальні результати. Для цього на рівні держави необхідно провести наступні заходи:

- керівництво країни повинно, неодмінно, усі форми господарювання, які діють на її території, визначити рівноправними. Тим паче, що на мікрорівні можуть існувати стратегії різних пріоритетів в організації агротехнічного обслуговування сільськогосподарських підприємств, які відрізняються одне від одного не тільки за розмірами, а й за формами власності;
- якомога швидше потрібно вилучити з системи державного управління (союзні, республіканські, регіональні) застарілі нормативи;
- на державному рівні розробити національні стандарти і нову державну нормативну базу, що потрібно буде закласти в основу нової державної технічної політики у сільському господарстві;

- на підставі діючих ремонтно-обслуговуючих об'єктів, рівня матеріально-технічного оснащення, заводської надійності машин і обладнання, а також їх технічної експлуатації розробити і впроваджувати так звані адаптивні системи технічного сервісу сільського господарства [1].

Якщо органи управління будуть дотримуватися вище перерахованих заходів, то це забезпечить науково-обґрунтований послідовний перехід державного комплексу сільськогосподарського машинобудування на випуск високонадійної техніки та її раціональне і ефективне обслуговування.

Цей підхід гарантує додержання послідовності та ощадливого використання народногосподарських коштів, докладного вивчення досвіду макро- і мікроуправління аграрним сектором у розвинених державах Заходу, впровадження прогресивних технологій у машинобудуванні, виробництві та переробці сільськогосподарської продукції. Організація раціонального машинного сільськогосподарського виробництва дасть змогу виконувати всі технологічні операції по вирощуванню, збиранню і переробці урожаю при зниженні затрат праці, матеріально-технічних ресурсів, енергії.

Для виконання намічених заходів на кожному сільськогосподарському підприємстві потрібно створити таку систему, яка б відповідала сучасним вимогам оптимального співвідношення між рівнем технічного та енергетичного забезпечення і обсягами робіт, що включає машинно-тракторний парк, ремонтно-обслуговуючу базу, трудові та енергетичні ресурси. На сьогоднішній момент воно не відповідає вимогам прогресивних технологій. Сьогодні технічна політика держави, яка провадиться у сільському господарстві включає цілий комплекс технічних і технологічних заходів щодо формування машинно-тракторного парку аграрного сектора в ринкових умовах. Але найголовнішим направленням є вітчизняне машинобудування з пріоритетом тракторного виробництва (основна тяглова функція).

Висновки. Технологічна потреба аграрного сектора — 420 тис. тракторів, в наявності ж — половина. Тому навантаження на одного моторизованого “коня” зросло з 66 га ріллі у 1990 році

до 200 у нинішньому, у той час як в провідних країнах Західної Європи і США цей показник на рівні 5-30 га [4]. Ми вже не кажемо про оптимальних 40 літрів дизельного палива, що витрачаються, щоб обробити гектар поля. Де нам до багатих ?!

Не дивлячись на те, що Україну рахували союзною коліскою сільгоспмашинобудування, сьогодні дві тракторні кувальні — Південний машинобудівний завод та Харківський тракторний — не здатні задовольнити потреби аграріїв. І справа не тільки в повільному русі виробничого конвеєру. Якщо дніпропетровці випускають техніку потужністю 65-80 кінських сил, то харківчани — 150-200. А ось більше 300 “лошадок” — ні.

Без допомоги уряду в найближчі роки в Україні стан тракторного парку може стати критичним, бо наявність і фактична проблема перейшла вже усі можливі границі й станове загрозу для середніх і малих сільськогосподарських підприємств України. Про кількість придбаних тракторів можна спостерігати за даними таблиці 1.

Таблиця 1

**Порівняльні дані закупівлі тракторів
в Одеській області та їх загальна вартість [5]**

Найменування техніки	1998 рік		2002 рік		2005 рік		Всього за 1998-2005 роки	
	кількість, од.	загальна вартість, тис. грн.	кількість, од.	загальна вартість, тис. грн.	кількість, од.	загальна вартість, тис. грн.	кількість, од.	загальна вартість, тис. грн.
Трактори	72	2871	122	9756,4	361	31671,56	1284	104675,57

По даним таблиці можна сказати, що в Одеській області із-за низького фінансового забезпечення зростає навантаження рілля на один трактор більше, ніж в середньому по Україні на 20 га. На превеликий жаль, ця тенденція спостерігається майже у більшості областей України. Тому вихід із цього становища не простий. Він потребує поєднання не тільки зусиль власників сільськогосподарських підприємств, а й облдержадміністрацій, Верховної ради України розглядом відповідних рішень, наказів та

законів про підтримку вітчизняного товаровиробника. Бо існуюча система законодавчих актів в Україні не дає можливості вийти підприємствам із цієї складної ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдучький П.І., Лобас М.Г. Відродження МТС. – К: НВАТ “Агроінком”. – 1997. – С. 18.
2. Кюрчев В., Панченко А., Надикто В. Комбіновані машинно-тракторні агрегати на базі трактора ХТЗ-120 //Техніка АПК. – №8. – 2003. – С. 13-14.
3. Надикто В.Т., Черепухин В.Д., Обдула С.Д. и др. Перспективы использования трактора ХТЗ-120 //Тракторы и сельскохозяйственные машины. – 1995. – №10.
4. Чопенко В. Полевой “тяни-толкай”. – Интернет.
5. Дані річних звітів Одеського державного комітету статистики.